

Nr 142.

Av herr **Wisstrand**, om utredning rörande behovet av vissa anslag, som beviljats under krigsåren men ännu icke tagits i anspråk.

Riksstatens utgifter och inkomster böra vara så noggrant beräknade, att alltför stora avvikelser därifrån icke uppkomma i budgetredovisningen. Detta krav äger icke bara teoretisk betydelse. Endast i den mån det kan tillfredsställas bibehåller riksdagen sin kontroll över finanspolitikens samt över statsverksamhetens omfattning och utformning.

Av sådana skäl ha vid flera tillfällen särskilda åtgärder vidtagits, så snart av de årliga budgetredovisningarna framkommit, att uppskattningen av inkomster eller utgifter i riksstaten kontinuerligt varit felaktiga. Omedelbart efter det första världskriget gjordes flera utredningar i sådant syfte. Bland annat bidrog omläggningen av budgetåret till erforderlig sanering, och under ett tiotal år kunde riksdagen sedermera utöva en tillfredsställande kontroll över statsutgifterna för varje budgetår. I samband med den av riksdagen år 1933 beslutade lånefinansieringen av vissa krisanslag för arbetslöshetens bekämpande anmälde sig emellertid svårigheter ånyo. Som bekant kunde dessa anslag icke beredas en tillräckligt sorgfällig prövning, vilket hade till följd att nämnda anslag icke kunde förbrukas under vederbörande budgetår. Det totala beloppet av icke utbetalda anslag av lånemedel, vilket den 30 juni 1933 uppgått till 53 miljoner kronor, steg till 159 miljoner kronor den 30 juni 1934. Likväl begärde och erhöll Kungl. Maj:t nya anslag. Det totala beloppet av utnyttjade anslag steg därför avsevärt under de följande åren.

Under det andra världskriget ha förhållandena nödgat Kungl. Maj:t att begära betydande anslag å förskottsstater, vilka sedan fått regleras genom anslag å tilläggsstater. Möjligheter ha icke förelegat att med säkerhet beräkna utgifternas storlek under det kommande budgetåret, utan det har varit nödvändigt att utrusta Kungl. Maj:t med omfattande fullmakter. I samma mån ha riksdagens kontrollmöjligheter försvärats. När det därjämte visat sig erforderligt att finansiera en avsevärd del av driftbudgetens utgifter med lån, har anslagsgranskningen understundom blivit mindre noggrann än som kanske eljest skulle ha varit fallet. En sorgfällig och effektiv prövning har för övrigt många gånger omöjliggjorts till följd av den forcering av ärendenas handläggning som präglat särskilt slutet av riksdagssessionerna. Fall inträffade, vilka redan budgetårskommittén tjugu år tidigare beskrivit; det uppstod en tendens hos Kungl. Maj:t att begära anslag i snabbare takt än som motsvarade möjligheterna för Kungl. Maj:t att under budgetåret förbruka de anvisade medlen.

Följden av denna utveckling har blivit, att mycket betydande reservationer nu redovisas i driftbudgeten samt att mycket stora belopp kvarstå outnyttjade av anslagen å kapitalbudgeten. Nedanstående tablå utvisar beloppet vid utgången av varje budgetår av dels reservationerna å anslagen i driftbudgeten »för egentliga statsutgifter» och dels »outnyttjade medel» i kapitalbudgeten, allt i miljoner kronor.

Budgetår	Driftbudgeten	Kapitalbudgeten
1940/41	571	674
1941/42	1 232	787
1942/43	1 128	935
1943/44	1 109	1 132
1944/45	1 214	2 148

Storleken av det sammanlagda beloppet av icke utnyttjade anslag uppgick följaktligen den 30 juni 1945 till icke mindre än ungefär 3 300 miljoner kronor. Vad detta innebär får sin belysning av det faktum att samtliga utgifter under budgetåret 1946/47 enligt det nu framlagda förslaget till riksstat beräknats till 3 258 miljoner kronor.

Fråga uppstår nu, vilka konsekvenserna skulle bli, därest de av riksdagen beslutade, ehuru av Kungl. Maj:t ännu icke utnyttjade anslagen tagas i anspråk. Detta stora medelsbehov finge naturligtvis i det väsentliga täckas genom ytterligare upplåning. Denna skulle komma att äga rum under en tid, då det finns anledning att förmoda att lånemarknaden överhuvud taget blir utsatt för långt gående anspråk även från näringslivets sida i samband med den nödvändiga kompletteringen och utbyggnaden av maskinell utrustning samt av varulagren. Man får i detta sammanhang inte bortse ifrån de krav som komma att resas i fråga om trafikapparatens förbättrande, byggnadsverksamhet och bostadsförsörjning. Kapitalmarknaden skulle bli föremål för en stark press med de ekonomiska konsekvenser som därav följa.

Ur riksdagens synpunkt måste det vara angeläget att åter bringa den statliga utgiftspolitiken under sin kontroll. Detta är emellertid icke möjligt så länge de nu nämnda betydande anslagsreservationerna kvarstå. De innebära i själva verket ett bemyndigande för Kungl. Maj:t, som med hänsyn till den nu återställda freden icke längre är erforderligt eller lämpligt. Då riksdagen nu är samlad under mycket lång del av året och Kungl. Maj:t enligt vedertagen praxis anses oförhindrad att avlämna propositioner t. o. m. under höstsession, synas vägande skäl tala för att riksdagen kan kräva en betydligt mera noggrann specifikation av anslagsändamålen och medelsbehovet än som varit vanligt under krigsåren.

Till slut må framhållas, att den konjunkturpolitiska uppgift, som man numera vill tillerkänna finanspolitiken, kräver, att riksstaten följes med största noggrannhet. Vare sig budgeten utformas i konjunkturstimulerande

eller konjunkturdämpande syfte måste den i budgeten uttryckta samhälls-ekonomiska finansplaneringen förverkligas under avsedd tidrymd, såvida det åsyftade resultatet skall uppnås. Om så icke sker, kan det visa sig, att ökningar eller minskningar av budgetens utgifter eller inkomster äro irrationella och att skadan därav är lika stor som nyttan skulle ha varit vid ett planenligt förverkligande av riksdagsbesluten.

En revision beträffande de nu förefintliga outnyttjade anslagen å riksstaten kan icke ske utan en genomgående utredning och prövning av anslagens ändamål och möjligheterna ur olika synpunkter att fullfölja dem. Därför är det angeläget att en sådan utredning kommer till stånd i så god tid, att riksdagen kan taga hänsyn till dess resultat då riksdagen går att slutligt behandla förslaget om riksstat för budgetåret 1946/47.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen måtte dels vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 taga hänsyn till de reservationer å driftbudgeten samt de outnyttjade anslag å kapitalbudgeten vilka kunna väntas kvarstå vid utgången av budgetåret 1945/46, dels ock hos Kungl. Maj:t begära att en skyndsamt utredning måtte verkställas rörande behovet av de anslag, som beviljats under krigsåren men ännu icke tagits i anspråk, samt att resultatet av sådan utredning föreläggas riksdagen i så god tid att hänsyn därtill kan tagas vid statsregleringen för budgetåret 1946/47.

Stockholm den 23 januari 1946.

Karl Wistrand.